

## ОБУНА БОШЛАНДИ

Азиз муштарийлар! 15 сентябрдан бошлаб мамлакатимизда Республикамиз ҳамда хорижий мамлакатлар даврий нашрларига обуна бошланди. Обуна каталоги алоқа бўлимларига тарқатилган.

Бугун мамлакатимизда халқимиз ҳаётини фаровон этиш, юксак тараққий этган жамиятга пойдевор қўйиш йўлида улкан, машаққатли ва заҳматли ишлар қилинмоқда. Жамият ҳаётини эса матбуотсиз тасаввур этиш мумкин эмас. Айниқса, буюк тарихий ўзгаришларни бошидан кечириётган жамиятда матбуотнинг ўрни мислсиздир. Илғор матбуотнинг жамият тараққотида кўшадиган ҳиссаси ҳам улкан бўлади. Шу боисдан Сиздан матбуотимизни қўллашингизни сўраймиз. Республикамиз газети, журналларига обуна бўлинг! Жумладан, "Оила ва жамият" газетига ҳам обуна бўлишни унутмайсиз деб умид қиламиз.

Обуна индексимиз — 64554



Абдул Ғани ЖУМА сурати

Алий Назимо:

## ҚИЗЛАР ТАРБИЯСИ

### ЯХШИ ВА ЁМОН ХУЛҚЛАР

Кўркам хулқи бўлган бир киши ҳар ким ила яхши муносабатда бўлади: ҳар кимга раҳмли, эзгулик тиловчи бўлур. Ҳеч бир нарсага аччиқланмас. Ҳар нарсанинг яхши тарафини тутар ва ҳар вақт бошқаларга хуш кўрнурга тиришар. Ҳар вақт очик чехрада бўлур. Юмшоқлик, очик табиатлик, шодӣна чехрада бўлиш бир пок кўнгилнинг аломатидир.

Ёмон хулқи хотун бунинг аксича бўлиб, ҳеч кимнинг кўнгилни хушламас. Ҳар ким ила сўз уриштиришга йўл излар. Ўзи ҳеч нарсадан шодланмас. Дони бошқалардан ҳам ўзидан ҳам зорланур. Ўзидан бездирувчи, тамғин юзли бўлади, ҳеч кимнинг насиҳатини тингламас, ўзига бир нарсани оқ десалар, каро деб даъво қилади. Кишилар бир одамни мактаб сўзласалар, у ёмонлаб сўзлайди. Агар бировнинг ёмонлигини сўзласалар, у мактаб сўзлайди. Жуда тез аччиқланади. Сўзига озгина эътироз билдирилса, тезда жаҳди чиқариб. Бундай киши ила умр бақирик, уришиш ичда ўтади. Бу равишда бўлган одам ҳеч тузалайдиган касалга ўхшайди. Ҳар ким унинг тўғрисида "Ё раббин, ўзинг сақла, қандай уялмас махлук, қандай оғир юк экан", дейди. Шунинг учун ҳар бир хотунга энг керакли сифат кўркам хулқа боғланган юмшоқликдир. Акля, тadbирли бир она ўглини уйиштиришни истаган пайтда келинликка сайлаган кизнинг бой, гўзал, зийрак бўлувчини сўрамас, ҳар нарсадан аввал кўркам хулқи бўлиб-бўлмаганини билишга тиришади. Гўзаллик, бойлик, зийраклик ҳақиқатда керакли нарсалардан бўлса-да, Оллоҳ таоло бу ҳадяларни бермаган бўлса-ю, аммо киз эзгу хулқи бўлса, юрт жамоалари орасида яхши тириклик қила олур.

Эзгулик ҳамма одамларнинг ҳар нафас ва ҳар замон бир-бирини севишига, таҳсин қилувиша сабаб бўлган бир фазилатдир. Эзгу ниятли бўлингиз, бахтли бўлувсиз! (Боши ўтган сонларда, давоми бор).

### 2 - БЕТ



Ким, қаерда?  
"МАҲАМАТ ЧАТОҚ"  
"МАҲАМАТ МИЛИСА"  
БўЛАДИ.

Пўлат САИДКОСИМОВ:  
..."Театр — бу сирли олам. Сиз томошабинга сирли оламни кўргангизни айтмасдан, кўз олдига ўшани келтириб қўйсангиз халқ актёр билан бирга ўртоқлашиб томоша қилади. Кейин театрга халқ киради-да. Халқ қизиқмаяпти эмас, биз қизиқтиролмаямиз.

## УШБУ СОНДА:

### 4 - БЕТ



Одил ЕКУБОВ:  
• ЕВ ҚОЧГАНДА БОТИР КўПАЯР •

Албатта буюк бобомиз Навоийнинг ҳазратларига ёзган хатлари бадий адабиётимизда акс этса ёмон бўлмасди. Лекин бу ҳужжатлар яқинда топилди ва яқинда эълон қилинди-ку.

### 8 - БЕТ

ҲИНДИСТОН "ЗАБТ"  
ЭТИЛГАН ТУН

Хуррият Исроилова:

...Санъаткорлар учун "Тошкент ироғи" ми, "Қўқон ушшоғи" ми анъанавий мажбурий бир кўшиққа айланса яхши бўлади, десам замонавий техника янгиликларини қўллаб, сингил-елли кўшиқ қуйлаб, мен санъаткорман деб кўксига уриб юрган баъзи бирларга қаттиқ ботармикан дейман...



## ТИЛЛАРАНГ ЯПРОҚЛАР ТўКИЛАР, ҚАЙТАДАН ЯМ-ЯШИЛ ЯШНАМОҚ УЧУН

Икки кун аввал ҳақиқий куз ёмғирининг гувоҳи бўлдик. Тунги этни жунжиктирадиган ҳаво эса эртаси кунёқ дарахт япроқларида ўзидан белги берди — хазонрез кунлар келди.

Халқимиз саранжом-саришталикни хуш кўради. Табиийки, тўкилган хазонларга қарши турлича "кураш" бошланади. Биров уларни йиғиштириб, мол-қўйлари учун озуқага айлантурса, бировлар супуриб, йиғиштириб еқиб юборишади. Хазоннинг ем-хашакка айлантиришига ҳозирча эътироз йўқ, лекин уни еқиш, устига-устак шаҳар жойида еқиш ўта зарарли эканлигини эколоғларимиз, тиббиёт ходимлари аллақачон исботлашган. Унинг туғуни инсоннинг рақ касалига йўлиқишига сабаб бўларкан. Бу ҳақда икки куз олдин хабар берган бўлсак-да, уни яна таъкидлашни лозим топдик.

Қадимги Шарқ фалсафаси бўйича тўкилган хазон дарахтнинг ўзи учун озуқа бўлиши, яъни у тўкилиб, чириб, тупроққа қоришиб кетиши керак. Саранжомликни яхши кўрган киши эса хазонларни йиғиштириб томарқасига еки ўша дарахт остига чуқур ковлаб кўмиб қўйса, қисман қадимги Шарқ фалсафаси ўғитига амал қилган бўларди.



Р. АЛБЕКОВ сурати

**Бир кун**

**ЭЪТИБОРИМИЗДАГИ ЭЪТИБОРСИЗЛИК**

Дам олиш кунларидан бири эди. Турар-жой манзили бўйича бир танишимнинг яшайдиган уйини излаб бордим. Унинг яшайдиган жойи кўп қаватли бинода бўлиб, пастида кенгина болалар майдончаси бор экан. Майдончада эса ёшгина болалар тўпланишиб, нима биландир жуда жиддий машғул эдилар. Мен излаган “дом” шумикан, деган хаёлда сўраш учун болаларнинг ёнига яқинлашдим. Болалар

каттик берилишган чоғи мени пайқашмади ҳам. Не кўз билан кўрайки, уларнинг фикри-хаёлини банд қилган нарса қарта экан. Улар қартага пул тикиб ўйнашаётганди.

Ёш “қартабозлар” шовкин-сурон билан ўйинга шўнғиб кетган, фожеа шунда эдики, уларга на йўловчилар, на-да “дом” деразасидан қараб турган ота-оналар эътибор беришмасди.

АЛИЖОН САФАРОВ

**Ким, қаерда?**

Пўлат Саидқосимов Ўктам Усмоновнинг “Гирдоб” асаридаги “Маҳамат чатоқ” роли билан элимизга яхши танилиб, ҳалигача Маҳамат чатоқлигича тилдан тушмай келаяпти. Бу киши ҳозир 53 ёшни қаршилаб икки ўғил ва бир қизни уйлик-жойлик қилиб, невараларининг келажак орзуси билан яшамоқда.



Пўлат САИДҚОСИМОВ набираси билан.

— Пўлат ака, сиз халқимизга “Маҳамат чатоқ” бўлиб танилдингиз десам ҳам адашмасам керак. Ҳозир

календарларга реклама қилишади. Бизда эса шу нарса йўлга қўйилмаган. ҳисобдан маъқул. Яқинда иккита фильми ниҳоясига етказдик. “Тонг отгунча”

**«МАҲАМАТ ЧАТОҚ» МИЛИСА БЎЛДИ**

кимсиз?

— Эй, ҳозир бригадир Маҳамат Чатоқ кўтарилган, Ўзбекистон санъат усталарининг хайрия уюшмасида раҳбар.

— Театрчи?

— Театрни ҳам ташлаганим йўқ. Худога шукр оёғимиз икки жойга ҳам етиб турибди.

— Кечирасиз-у бунақа уюшма борлигини эшитмаган эканман.

— Бу йил 3 йил бўлди. Мақсадимиз ўзбек актёрларини реклама орқали чет элларга танитиш. Эътибор берсангиз бошқа чет мамлакатларда битта киноси учун, ҳатто

Шунинг ташаббусидамиз.

— Бугунги кунингиз умидлари қандай?

Юракдан чиқариб роль ўйнагим келади, лекин дидимга мос сахна йўқ-да. Театр — бу сирли олам. Сиз томошабинга сирли оламини кўрганингизни айтмасдан, кўз олдига ўшани келтириб қўйсангиз халқ актёр билан бирга ўртоқлашиб томоша қилади. Кейин театрга халқ киради-да. Халқ қизиқмаяпти эмас, биз қизиқтиролмаямиз.

— Яқин кунларда мухлисларингизни нималар билан хурсанд қилмоқчисиз?

— Энди буни сир тутиш керак эди-ю, эй, майли, олдиндан билгани ҳам бир

ва “Эҳтирос қурбонлари”. Мухлислар шу ойларда кўриб қолишса ҳам ажабмас. Яна бир янги кино яратиш устида режиссёр Шухрат Аббосов билан бирга ишляпмиз. Бунда милиса бошлиғи бўлиб қ а т н а ш м о қ ч и м а н . Ажабмас, халқ “Маҳамат чатоқ” билан “Маҳамат милиса” ни алиштириб юборса.

— Газетхонларга тиллақларингиз?

— Аввало соғ бўлишсин. Мустаҳкам сабр, оилавий бахт, сахна соғлиқ орқали бўлсам тез-тез кўришиб туриш насиб этсин.

ОЛЯМ БЕКНАЗАР

**Етти кун**

**“МАЪРИФАТЛИ” ЎҒРИЛАР**

Челак туманининг Чапорошли қишлоғидаги хўжалик кутубхонасига ўғри тушди. Ўғри асосан ноёб китобларни ўғирлаган. Ҳозир қишлоқдаги “энг кўп ўқийдиган” китобхонларнинг уйи тинтув қилинмоқда.

**ТУТ ОСТИДА**

Қатнов сероб катта йўлнинг бўйидаги тутзорга биров чақалогини ташлаб кетибди. Эрталаб ишга кетаётганлар биғиллаб йиғлаётган ўғил чақалоқни кўтариб олишди. Миришлар ишга тушди. Маълум бўлишича М. немли аёл ташлаб кетган экан. Нега ташлабди, ҳали бирон гуноҳ қилишга улгурмаган гўдак унга нима ёмонлик қилибди, буни ҳозир суриштиришапти. Воқеа Термиз туманидаги “Халқобод” қишлоғида содир бўлди.

**ҚИРҚ ЁШЛИ ЭТИК**

Олтинсойлик нафақахўр Мардай бобо Тошбоев буидан қирқ йил аввал армияда хизмат қилиб қайтган эди. Барча аскарлар каби Мардай ака ҳам ҳарбийдан аскар кийимда келганди. Собиқ аскар бу кийимларини узоқ йиллар ишга кийди. Аммо, ўшанда кийиб келган этигига ҳали ҳам ҳеч нарса бўлгани йўқ. Бобо этигини жуذا авайлайди, ҳафта сайин чангини артиб, мойлаб туради. Этик фақат тўй-ҳашамлар-у, ёғин-сочинли кунларда қишлоқ ўртасидаги масжидгагина кийилади.

**ҲОВЛИ ОЛМА, ҚЎШНИ ОЛ**

Термиз шаҳридаги бир фуқаро қўшнининг ҳосили гўж бўлиб турган олти туپ узумини кесиб ташлади. Бу бахил қўшнининг айтишича, тоқлар унинг ҳовлисида қувват олаётганмиш, қолаверса дарахтларига шамол ўтказмай қўйганмиш. Жабрдийда қўшни икки ўт орасида қолди. “Бир қозиланиб хумордан чиқайин” дедю, яна шайтонга ҳай берди. Улар нафақат қўшни, яқин қариндош ҳам эканлар.

**БЕРНОРА ҚОРИЕВА — ЙИЛНИНГ ЭНГ НУФУЗЛИ АЁЛИ**

Жанубий Калифорниянинг катта мусиқа-хореография маркази қошидаги Америка биография институти мунтазам равишда “Йилнинг энг нуфузли эркак ва аели” деган китоб чоп этади. Китоб юздан ортиқ мамлакатга тарқатилди. Институт раҳбари жаноб М. Эванс яқинда Тошкентга йўллаган мактубида маълум қилишича, ушбу китобга ҳамюртимиз, балет устаси, халқ артисти Бернора Қориеванинг ҳам номзоди ташлаб олинган.

**ЧОЙХОНА ҚУРМОҚЧИ ЭДИЛАР**

Янгийўл туманидаги Эски Қовунчи жамоа хўжалиги худудида икки йил бурун бир бино бунед этилди. Маҳалла фонди ҳисобига қурилган бу иморат отахонлар учун чойхона бўлиши мўлжалланганди. Афсуски, уни еш-иланглар эгаллаб қиморхонаю папирос ва спиртли ичимликлар сотадиган жойга айлантириб олишди.

Яқиндан бошлаб эса бу бинода хизмат кўрсатиш тури ўзгарди. Энди бу ерда қишлоқ медпункти ва мелисахона иш юритадиган бўлди.

**Фикр**

**“КИМНИНГ ЎҒЛИСАН?”**

Биз шаҳар чеккасидаги маҳаллада яшаймиз. Сабобдан қайтаётиб, кўчамиздан юрар эканман, ўйнаб ўтирган еқимтой болакайга кўзим тушди. Болани суюб, сурадим:

— Кимнинг ўғлисан?

— Тоҳирни, — деди у дабдурустан. Мен “адамни” еки “фалончи акани” деган жавобни кутгандим. Бундай беҳурматликдан қўнғим оғриди. Оила устун, буюк зот — отага бўлган муносабатнинг сабаби, илдизи қаерда экан? Менимча, оиланинг ўзида бўлса керак. Оила аъзоларининг бир-бирларига бўлган муомаласи, шубҳасиз, болада акс этади. Шуларни ўйларканман, бир воқеа эсимга тушиб кетди.

... Кутубхонада китоб олишга кулай бўлиши учун олдинги қаторларга ўтираман. Бир гал керакли китобни олиб, ўтирганимда, жавонлар олдида икки кутубхоначи киз турарди. Истамасам ҳам, уларнинг сўхбатини тингладим. — ...бугун эрталабам жаҳли чиқди, уришди. — Нега? — сўради иккинчи киз. Афтидан, биринчиси турмуш ўртоғи ҳақида гапирарди. — Эй, дераза пардам чанг бўлган экан, шунн ювгин дедди, ювмадим. Шу эркак киши ҳамма майда-чуйдаларга эътибор бермасе-да. Қизга разм солдим: кийиниши, пардоз, ўзини тутушидан янги келинга ўхшарди. Энди фикрланг, бу оилада туғлиб, ўсган фарзанд отага бундай муомалани кўриб, қандай йўл тутади? “Мен фалончи аканинг ўғлиман”, — деб айтармикан еки юқоридаги боладек “Тоҳирни ўғлиман”, — дермикан? Сиз бунга нима дейсиз?

ИРОДА САИДОВА, Тошкент

# Фойдали маслаҳатлар

## БУҒДОЙНИ САҚЛАШ

Баъзан сақланаётган буғдойнинг ранги ўзгариб қорайиб қолади. Унинг таъми бузилади. Агар буғдой тўкилаётган уйга бўйра солинса бундай ҳолат юз бермайди, эи-енлардан омон бўлади.

Агар ичида цирку ачитилган кўзани омбор ичига қўйиб қўйилса ҳам донни барча офатлардан асрайди.

## БОҚЛА, МОШ, ЛАВЛАГИ УРУҒЛАРИНИ САҚЛАШ

Ичга аввал ег солинган, ег олингачег шираси унинг деворида,

қотиб қолган идишни олиб, егли деворида кул секиб, сўнг унга қайси хилдаги бўлмасин, дон солиб қўйилса, эи-енлардан омон бўлади.

## УННИ САҚЛАШ

Сарв дарахтининг чўпларини майдалаб, унинг орасига суқиб қўйилса, қандай офат бўлмасин, барисидан соғ-саломат бўлади, қанча узоқ турса ҳам бузилмайди. Агар зира ва тузни майдалаб туйиб, унга аралаштириб юборилса, ун ҳеч бир зарарга учрамайди.

## ЕРНИНГ ЯХШИ ЭКИ ЭМОНИЛИГИНИ БИЛИШ

Ерга емғир еққанда

ер ерилмаса, бу ернинг яхшилигига далилдир. Агар ерда турли хил гиеҳлар гуркираб ўсган бўлса, бу ернинг тоза эканлигидан далолат беради. Аксинча, гиеҳлар ўсган бўлса, бироқ тик турмаса, нимжон бўлса, бир-бирига суяниб ўралиб ўсса, бу ернинг емонлигига далилдир.

Емғир еққандан кейин нам ер остида қанча кўп туришига қараб ер кучли еки кучсиз эканлиги маълум бўлади.

Ернинг шўр еки шўр эмаслигини аниқлаш усули шундайки, ер

бироз кавланади, кавлаганда ундан чиққан тупроқ яна ўша ачуқурга ташланади. Агар тупроқ чуқурдан ошиб қолса, демак у ер яхши бўлади. Агар қирғоғи билан тенг келса, ўртача ер, бордию, кам келса, қанча камлигига қараб шунча емон бўлади.

Лавлаги шўрга мойил бўлган ерларни яхши ўзгартириб, шўрини йўқотади, уни ўзига тортиб олади ва ер ҳолатини яхшилайди.

“Фани-и кишту зироат” китобидан олинди.



Р. НУРИТДИНОВ сурати

## Табриклаймиз!

Азиз дўстимиз ИСРОИЛЖОН! Биз сени 32 ешинг билан чин юракдан табриклаймиз. Сенга



аввало соғлиқ, хотиржамлик, сўнгера фарзандларинг камолини тилаймиз. УЛФАТЛАРИНГ, Тошкент вилояти, “Хонобод” қишлоғи.

Саодат опа МУСУРМОНОВА! Сизни 25 сентябр туғилган кунингиз билан самимий қутлайман. Доимо соғ бўлинг. Лабингиздан кўлү, юзингиздан табассум аримасин. Синглениз ГУЛЧЕХРА, Термиз шаҳри.



## Хусусий эълон

Шаропов Камол Дусанович поездда алмашиб кетган каспорнингиз менинг қўлимда. Адресини 39-43-95 телефони орқали тахририятдан олишингиз мумкин.

## Оила

29 ЕШДА

Тошкентликман. Анча кийинчилик кўриб ўсганман. Ҳозир кассобчилик касби билан рўзгор теб-ратаянман, топиш - тутишим анча яхши. Бўйим 170 см. Бўш пайтларим шеър ёзишни, эскича китоб ўқишни ёқтираман.

Ширин сўз, ўзим ва оила аъзоларимга хушмуомалада бўладиган, 26-27 ёшдаги аёл билан танишиб

турмуш қуриш ниятдаман. «Оила-358» 33 ЕШДА

Қашқадар ёлик. Турмушга чиқмаган, олий маълумотли, аёл киши бажариши мумкин бўлган барча ишлар қўлидан келадиган ўқитувчи қиз. Ҳозирги кунда Тошкент шаҳрида яшайди.

33-37 ёшгача бўлган ақлли, оила учун жон койтадиган, маълумотли киши билан мазмуни ҳаёт кечириш истагида. Қайси вилоятдан бўлиши фарқсиз.

“Оила-359” мактубингизни кутади.

## Изоҳ

“Танишув” эълонининг баҳоси 15 сўм, шунингдек “Табрик”, “Узаро савдо” эълонлари қўйилган тартибда белгиланган: 1 босма белгининг (ҳарф, тиниш белгиси) баҳоси 10 тиниш. Табрик сурати билан берилса, битта суратининг баҳоси 15 сўм. Ун кун муҳлат ичида берилмаган эълонлар икки баравар қиммат.

## Дераза

### ЎРТАНГАН КЎНГИЛ

Руссиялик дайди Валерий Гоголев Франтсиянинг Марсел шаҳри политсияси томонидан тасодифий қотилликда айбланиб хибсга олинди. Унинг икки ҳамюрти эса қидирилмоқда. Мана нима содир бўлган: Франтсияга қайси йўл билан келиб қолгани номаълум уч нафар русиялик дайди, тўйиб ичишиб ўзларига ўхшаш подшак ва венгриялик дайдиларнинг бир адабини бериб қўйишмоқчи бўлишган. Жанжал эса тушуми яхши тиланчилик жойига талаш туғайли кул чиққан. Наҳижанда икки дайди ўлган, уч дайди жароҳатланган.

Шу воқеадан сўнг Марсел политсияси дайилар ва “иссиқ гўша”сизлар тўпланадиган жойларда оммавий тозалаш ўтказишди.

### ЎЗИМИЗДАГИ СИНГАРИ

Нобуку Ачай турмушга чиққач дастлаб оила жилавини бутунлай эрининг қўлига бериб қўйганди. Чунки, худди ўзимиздаги сингари Японияда ҳам оилада эр бошлиқ ҳисобланиши қадимий урф экан. Бирок, Нобуку хоним, худди ўзимиздаги сингари, ҳамма эрлар ҳам олдинги эркаклар эмаслигини ҳам тезда англади ва оила жилавини дайди қўлга олди. Аёли ва унинг маслаҳатлари туғайли Хиромитсу Очаи бугун Япониядаги энг кўп қаш оладиган баскетболчиға айланди. Нобуку хоним кўролмайдиған ҳамжинслари томонидан Япониядаги энг ақуаши — (эрга) энг ёмон хотин аталар экан. Қаранг, буниси ҳам худди ўзимиздаги сингари

### МИЛЛИОНЕР ЭТИКДЎЗ

Штутгард чоррахларидан бирида пайабзал тозалаб ўтирган этикдўзни кўрган баъзи йўловчилар хайрон қолишди. Чунки у фирма соҳиби, ўрта ишбилармонлар бирлашмаси ХДС партияси раиси эди. Бирок, унинг бойлиги миқдори ва партиявий унвонларидан хабарсиз бўлган аксарият йўловчилар унга пайабзални ойнадай ярақлатиб тозалатиб икки марказдан ҳам ташлаб кетишарди. Хаваскор этикдўз миллионер 5 соат вақт мобайнида 200 марка пул ишлади.

“Бу менинг ривожланган Германия хизмат кўрсатиш соҳасида улкан имкониятларга эгаллигини исботлаш йўлидаги рақсий ҳаракатим эди”, — деди у. Бу соҳа кўпгаб ишсизларни ишли қилиши мумкин экан. “Мабодо мен ишсиз қолсам, ижтимоий таъминот идорасига нафақа тилаиб бормаи, иккиланасдан этикдўзлик қилардим”, деди миллионер.

### АЛАМ ҚИЛДИ

Фирма соҳиби Н. уни коммунист деб атагани учун ҳодимасидан 3 миллион рубл тоvon талаб қилди. Ушбу одатдан ташқари фуқаролик иши Пермнинг Держинск тумани судида тингланди. Н.нинг таъкидлашича, ҳақорат аламидангина эмас, ушбу сўздаги ҳақорат оҳангини жамоатчилик онгига сингдириш учун шу ишни қилган. Н. даъвосини қайтиб олгани учун суд тўхтатилди. Дарвоқе, Н. олдин коммунист бўлган экан.

### ГЎДАКЛАРИНГ АҚЛИ ЕТМАДИ

Бошқирдистоннинг Шакировка қишлоғида яшовчи 11 яшар бола мактабдош укаларига осиб ўлдириб жазоси қанақа бўлишини кўрсатиб бермоқчи бўлди. У ҳовлида у-бу нарсалардан қўбола дор ясади ва томошани ўз мисолида намоиш қилмоққа жазм қилди. Дордаги аркон кутилмаганда тарағ тортилиб кетиб, бола бечоранин бўйни сиртомқда қолган ва у оёк кока бошлаганда бу томошанин давоми эмас, ўли оиди талласиси эканлигиға хангоматалаб гўдакларнинг ақли етмади. Болани сиртомқда бўшатиб олишганда эса унингжони чиқиб улгурган эди.

### “ЗЎР УСТА ЭКАН”

Сочидаги фирмалардан бирида ҳисобчи бўлиб ишлаётган жанобнинг хумори тутиб бир ичкиси келди. Шерик эса йўқ эди. У биринчи учраган кишини улфатликка таклиф қилди. У ҳам рози бўла қолди. Ичинди, хуморидан чиқиб улфатлашишди. Ҳисобчи тезда “ширин” бўлди. Нотаниш улфат эса ҳисобчининг бошини тиззасига қуйиб, ёнидаги омбури билан наҳд 12 та тила тилиши сугуриб олди. “Зўр уста экан”, — деб юрди кейин ҳисобчи. Лекин миршаблар қўмағида тишларини қайтариб олди.

### НОУМИД БАНДА

Кипрда Россиялик фуқаро Гулнора Хожияхмедовани хибсга олишди. У Москвага Кипр орқали Бразилиядан ноқонуний тарзда кокаин олиб ўтишга уринганлиги айбини тўла бўйниға олди. Ларнака вилоят судида: “Кипрда ҳеч қандай зарар етказиш ниятим йўқ эди. Лекин ёнимда бошқа бир одамга берилгани мўлжалланган 2.257 грамм кокаин бўлганлигини инкор этмайман”, — деди у. Хонимнинг ёнидан топилган кокаин баҳоси 5 миллион доллар атрофида экан.

Гулноранинг айтишича, у юрти-Россияга дискотека ўйини пайти бир йилг билан танишиб қолган. Йилг унга Бразилияға бориб ўйнаб келиш ва қайтиса бир йўла гиеҳханд модала кетириб катта пул ишлашни таклиф этган. У рози бўлган. Бирок, воқеа бу тарзда яқуланмас деб умид қилган.

МАТБУОТ ХАБАРЛАРИ АСОСИДА ТАЙЁРЛАНДИ.

«Оила ва жамият» 36(159)

Азиз муштарий! Куйида шеърлари чоп этилаётган ёш шоирларнинг номлари сизга таниш. Улар барчаси журналист-галабалар. ТошДДА ўқишади. Бўлажак ҳамкасбларимиз ёзги амалиётларини кўлингиздаги газета тахририятида, яъни "Оила ва жамият"да ўқазганликлари боис ҳам номи сизга таниш. Амалиётлари давомида бу ёшларимиз ўзларининг тиришқок, изланувчан эканликларини намоян қилишди. Тиришқокликлари боис, амалий меҳнат сўнигида бир саҳифа шеър ташлаб кетишни ҳам унутишмади. Марҳамат, уларнинг шеърый изланишларига ҳам бир баҳо беринг.

Панжасиз кўлини узатаётган  
Жувоннинг енидан нурсиз,  
Нурсиз...  
Айлаиб ўтаман,  
Шаҳдсиз ел каби...  
II

Зўр ҳислар етаклаб  
бизларни,  
Юзларим тупроққа  
тойлансин.  
Гулгунча, гуланбар бор  
дунё,  
Дарवेशу бизларга  
тормиди?



**Беруний СУЛТОНЗОДА** —  
Хоразм элидан. Жуда-а мулойим  
ийгит. Латиф шеърлар ёзишга ин-  
тилганининг боис ҳам шул

**КЕНЖА АРМОН**  
Эрта учган турналар  
Менинг кенжа армоним.  
Юрагимда орналар!  
Сўқилмоқда дармоним.  
Бардошларим қояси,  
Юрагимга қулайди.  
Бахтининг қора сояси  
Армонимни талайди.  
Мени алдар туйғулар,  
Хавас менга ошайди.  
Турналарим зор кутар  
Кўзларим — бум-бум осмон.  
Оҳ, кечикиб қайтди  
Турналарнинг аңчаси.  
Юрагим-ла ўлади  
Армонимнинг кенжаси.  
I Орналар — кеттик (шева).  
МУҲАББАТ  
Тунларимни уйку ямлайди,  
Кунларимни ямлайди  
бардош.  
Кўзларимни соғинч  
намлайди.  
Кўзларимда саробранг қуеш.



**Алижон САФАРОВ** —  
Бухорон шарифда тугилган.  
Жиккакгина кўрингани бил  
кўнглида улкан орзулари бор.

\*\*\*  
Симобдай симони ичди  
кўнглимни,  
Озод ким, озод у, ажали  
ошкор.  
Май ютиб ё бўлган вақти  
хуш

Орази кўринмас ғор дунё  
Инсофинг, раҳматинг  
бормиди?!

Пешонамда чизиқлар  
ортар.  
Уқолмайман қисмат ёзувин.  
Юрагимнинг тонгларини  
ботар,  
О, не экан менинг ёзғим.

Рухимни бўғизлар тун  
Фариштаси,  
Мен сингиб кетаман  
сатрларимга,  
Шамнинг кўзида ҳам қотган  
муҳаббаси,  
Соялар тушадир  
қасрларимга.  
Ғижимланган қоғоз тун—  
нинг юраги,  
Уйку эса кипригимга кўнган  
ғард,  
Энди илҳомнинг ҳам уйқидир  
кераги,  
Тунни портлатар  
уйғонаётган дард.

Мен мисол, сен мисол,  
дилабгор,  
О, рафиқ! Зилолдан куй яна,  
Муғбача, менимсан кўзим,  
куй,  
Куй, бўлсин биз учун охира,  
Тё унинг олдидан ҳолим туй.  
Бош узра осмонлар  
айлансин,  
Қушлар-да, зоғлар-да  
айлансин.

Совуқ ёмғир — қалтироқ  
бўса,  
Тонгги юлдуз ўпқалайди  
кўв.  
Шамол — кўнгуз шимоллий  
туҳфа  
Кўк япроққа ичиради сув.  
Чан ҳасаддан тўфон уйилар,  
Чидмоқни рад этар фасл.  
Занг қоғозга дардларин  
тўкиб,  
Кетиб борар қушлар  
мултасил.  
Совуқ ёмғир — қалтироқ  
бўса...

Шивирлашар қалбимда  
сирлар,  
Туйғуларни топмайди  
гуноҳ.  
Самовий дунесига чорлар,  
Биз иккимиз сиғинган илоҳ.  
ХОЛАТ  
Хаелнинг беҳудуд боғига  
куриб,  
Юракка бошимни кўйиб  
ўладим.  
Туннинг сочларидан  
ҳаловат ўриб,  
Қалбим майсалари узра  
ийғладим.



**НАРГИЗА КАМОЛОВА**  
Кашка дарёнинг  
Миришкор аталган  
кишлоғида тугилган.  
Журналистика  
бўлимининг IV  
босқич толибаси.

**КЕТАМАН**  
Уч нуқта сўзинг сўнгида,  
Уч нуқта умримнинг  
учта мазмуни.  
Кетмоқлик — ҳаётнинг  
энг оғир юки,  
Кетаман ва лекин  
севаман сени.  
Кетаман...  
Уч нуқта сўзинг сўнгида,  
Севгимиз ўлмоқда кўзим  
ўнгида.

Кетаман...  
\*\*\*  
Йиғлай-йиғлай кўз ешим  
тинди,  
Тақдир менга берган  
азобдан.  
Мен сенимас, шайтонни  
севдим,  
Яйраб ичдим ишқ  
зардобидан.  
Икки дунем куйди  
гуноҳдан,  
Гуноҳ мени ишқ дорига ос.  
Қанотлари куйган жон  
қушим,  
Лабларимга қанотингни  
бос.

Ҳиёнатни нега  
қарғайсан?  
Сени алдади-ку  
Муҳаббат.  
"Дунёда хиёнат йўқ", —  
дея.  
\*\*\*  
Кўнглимни кенг қилмоқ  
мумкин.  
Дейлик, осмон қадар,  
Ундан қорлар элаклаб  
еғар.  
Дунёдаги йўқ мисол каби  
Торайтмоқ ҳам мумкин  
эмасдир,  
Ки тушмаса унга зарра  
қор.

**НАДОМАТ**  
Мен узоқ кезиндим,  
сахролар аро  
Боғланмоқ истадим  
Мажнун ёдига.  
Ичдим қийноқларни,  
ғамларни аммо,  
Етмади Лайлининг  
ҳаловатига.  
Чумоли инидек Дунё...  
Яшадим  
Бир хасни орқалаб мен  
қумурсқади.  
Дарди оғир очун  
тупроқларига  
Чумоли кўзида қаради



**НИЛУФАР НАМОЗОВА**  
— Навоий  
вилоятидан.  
1974 йилда  
тугилган.  
Ҳозир 4-  
босқичда  
тахсил  
кўнгли.  
Кетиб бораёлман  
бедард, бенаво,  
Не қилай, жонимга оташ  
етмади.  
Узоқ кезиндим-у сахролар  
аро  
Ташналик азоби мени  
тутмади.  
Афсус... Афсус... Афсус...



**РУСТАМ АМИР АЗИМ**  
— Янгикўрғон тумани  
(Наманган)нинг  
қадимий Заркент  
қасабасида тугилган.

\*\*\*  
Тағофулми томоша тийнат  
Асраганинг бир сиқим рие  
Бор уммедни саробга тикдим  
Бир илнж бор ҳали  
Тўқилмаган.  
Дил кўйида азобли хотир  
Нечук беҳуд нечук ҳуд билсин  
Сен билмасанг ақли қомилам  
Ғоратгарнинг қўллари оғир —  
Сўнги синон қолди  
Отилмаган.

Кўҳна дайр пештоқида оят  
Жомларига кўйдимни кўнгли  
Лабига лаб кўйиб сипқордим  
— Битта жом қолди  
Ичилмаган.  
ҳар сабоҳни қаршилаб  
чопган  
Гўдак кўнглим яланғоч  
кўнглим  
Ҳиссимизга қотилган лаъин  
Жон торларинг узади бир-бир  
Битта жон қолди  
Узилмаган.  
\*\*\*  
Учмоқ ҳаелидан кечиб яшадим,  
Жонимни, танимни ечиб  
яшадим,  
Узлат чоғирини ичиб яшадим,  
Кўйвормас заминдан узалган  
роҳим  
Бегойим!  
АЙРИЛИҚ

Биз айрилдик...  
Дарахтлар қиқирлаб қулар.  
Юракка суюнар хомуш,  
Гуноҳга бошлаган йўллар.  
Биз айрилдик...  
Кўзимга чўқади сукунат.  
Кўнглимда бир ошқ —  
муҳаббат,  
Қалбимни кемирар ҳайҳот,  
Биз айрилдик...  
Севгимиз қилолмас тоқат.  
Ҳижрон юки босган дунёда  
Қабрга тиқилар МУҲАББАТ.  
Биз айрилдик...  
\*\*\*  
Тонг отмоқда.  
Кафанга айлаиб бормоқда  
тунлар.  
Бошимни чангаллаб югурар хаел,  
Ортимдан дод солар ҳаесиз  
тунлар.  
Шамоллар учириб кетар хаелни,  
Киприкда тош қотган, тош

**РАВШАН МАҲМУДОВ** —  
Самарқанднинг Челақ  
туманидан. Иш  
дегани дўндириб  
ташлайди. Ҳамиша ку-  
либ юрадию,  
шеърлари пича  
гамгинроқми-ей?!

қотган рўе.  
Кўзимда еш эмас, хазонлар  
оққан,  
О... о, неларни кўрмадинг дунё.  
Ўтган кунларимни йиртиб  
еқаман,  
Ёмғирлар симириб кўйди  
сабримни.  
Бевафо ер ҳеч қалбимга  
сиғмас,  
Қайга олиб кетай меҳримни?





Фозилжон Ориповнинг исмини мамлакатимиздаги кундалик матбуот саҳифаларида дери ҳар куни ўқсангиз керак. У 20 йилдан ошқроқ вақтдан буён газета ва журналларда ўзининг ғаройиб ва ажойиб бошқотирмалари билан иштирок этади. Тўғриси айтадиган бўлсак, Фозилжон ака табиятан ўта камсукум. Айтишларича, қадимда энг билимдон боболаримиз ҳам камтар бўлишган экан. Ишонамизки, қуйидаги суҳбатни ўқиб, сиз ҳам бунга ишонч ҳосил қиласиз.

— Фозилжон ака, аввало меҳнат фаолиятингиз ҳақида гапирсангиз? Нимага айнан кутубхоначиликни танлагансиз?

— Ҳозир мен Республика Марказий Кўзи оғизлар кутубхонасида директор ўринбосари бўлиб ишлаяпман. Айнан нима учун кутубхонада ишлаётганимга келсак, бунинг кичкина тарихи бор. 10-синфда ўқиб юрганнимизда бизнинг домламиз учрашувга Қори Ниезийни таклиф қилган эди. Қори Ниезий домла ўша учрашувда шундай дегандилар: «Бизнинг замонамизда Қомусий билим эгаларини топшиш ачина қийин. Аммо шундай касб эгалари бордирки,

қомусий билимлар жамланган соҳада ишлайдилар. Улар кутубхоначилардир».

— Бошқотирманинг Ватани қаср, у қачон ва ким томонидан ўйлаб топилган?

— Кроссворд ўйинини асримиз бошларида Жанубий Африқолик инглиз Виктор Орвил ўйлаб топган. Биринчи кашфийетчи 1913 йил қамоқхонада етган жойидаёқ ўз

Шуларга мувофиқ жумбоқ сўзлар топилади ва шаклга рақам езилган хондан бошлаб езиб чиқиш йўли билан кроссворд ҳал этилади. Кроссворд мазмунига кўра, умумий еки маълум бир мавзуга қаратилган бўлиши мумкин. Тасвирдаги катаклар симметрик жойлашган бўлиб, ўзаро борланган бўлади. Сўзлар бош келишида ва бирликда қўлланади.

турли тарзда акс эттирилган бўлади. Жавоблари топилиб, таърифи баени тарзига мувофиқ шаклга езилади. Бундан ташқари бошқотирмаларнинг Чайнворд, Чайнкроссворд, Кроссчайнворд ва Криптограмма каби бир неча хил турлари мавжуд.

— Энг кўп саволли машқингиз қанақа?  
— Мен атайин саволларни 50

мустаҳкамлайди. Жавобларидан эса мазмун илгари маълум бўлмаган сўзларни билиб олади ва билим доирасини бирмунча кенгайтиради. Халқ дostonларининг йиғувчиси машҳур олим филология фаълари доктори мента ўз миннатдорлигини билдирган эди. Мен уни ўз бошқотирмаларим билан хотирасизлик (склероз) касалидан қайтарганман.

# ҲАММАНИНГ БОШИНИ ҚОТИРАЁТГАН ОДАМ

ишларини вақтли матбуотда эълон қилдирган. 1929 йил собиқ Совет давлати миқёсида нашр этилган «Огонек» жўрналининг 18-сонида илк бор бошқотирма эълон қилинган.

— Бошқотирма тузилишининг асосий сирлари нималардан иборат?

— Тасвирли сўз топшиш ўйинлари хилма-хил бўлиб, жумбоқ сўзларнинг жойлашиш тартибига кўра, фарқ қилади. Ва шунга мувофиқ ҳал этилади. Кроссворд атамаси (инглизча) «кросс» — кесилган ва «ворд» — сўз деган маънони англатади. Яъни бу ўзаро кесилган сўзлардан тузилган жумбоқ демекдир. Бунда бир-бири билан кесилган чизиклардан ташқил топган катакларга шартли белгилар — рақамлар қўйилади ва топилиши лозим бўлган сўзлар таърифи маълум тартибда (энига ва бўйига) яширинган бўлади.

— Бундай машқларнинг қандай турлари мавжуд?

— Кроссворд такомиллаштирила бориб, хилма-хил турлари ўйлаб топилган. Улардан диагональ кроссворд — бунда шакл диагональ тарзда чизилган катаклардан иборат бўлади. Шунга кўра жумбоқ сўзлар одатдагидек энига ва бўйига эмас, балки юқоридан пастга, ўнга ва чапга йўналишида езилади.

ЦИКЛОКРОССВОРД — «цикл» сўзи юнонча бўлиб, ўзбек тилида доира маъносини англатади. Шунга кўра мазкур бошқотирмани айланма тарзда кесилган, деб тушунилади. Шакллари турлича бўлган ҳолда жавоблар рақамлар езилган хондан бошланмай, аксинча, унинг атрофига белгиланган хондан одатда соат мили йўналишида езилади.

Айрим бошқотирмаларда битта шаклнинг ўзида жумбоқ сўзлар

тадан оширмайман. Чунки, мураккаб машқлар мухлисларимнинг зерикиб қолишларига сабаб бўлиши мумкин. Тарихдаги энг катта бошқотирма 50 минг сўздан иборат. Ушбу бошқотирмани Фарангистоннинг икки фуқароси ўйлаб топилган ва бу кашфийет Гиннесснинг рекордлар китобига ҳам киритилган.

— Ўзбекистонда бошқотирма ихтирочилари неча?

— Уларни кўпчилик танийди. 4-5 та кишидан кўп эмас.

— Бошқотирмалар ечишнинг қандай фойдаси бор?

— Турли матбуот саҳифаларида эълон қилинган хилма-хил тасвирли машқларни ҳал этиш билан киши ҳорлиқ дақиқаларини қизиқарли ва фойдали ўтказилади. Бу тасодифий эмас. Уларни ечиш билан киши ўз билимини, топқирлигини ва зеҳнини синаб кўради, хотирасини

— Бошқотирма ечишни ҳам бошқа ўйинларга қиёс қилса бўлади. Аммо унинг бошқа ўйинлардан қандай фарқ қилишини сиз қандай тушунирасиз?

— Агар бошқотирмани тўғри ечиб ғолиб бўлсангиз галабангиз ҳеч кимни хавотирдантирмайди. Сиз бир вақтнинг ўзида вақтингизни қизиқарли ўтказасиз ва билимдан нарсаларингизни ўрганасиз.

— Ишларингиз босилган газеталарни санаб ўтиришга вақтингиз кўп кетса керак. Яхписи, чиқмаган нашрларни санаб берсангиз?

— «Ўзбекистон адабиёти ва санъати», «Шарқ юлдузи» жўрнали, «Ўзбекистон овози» газеталари қолган ҳолос.

Б. АЛИМОВ,  
суҳбатлашди

## “АЛЛОМАЛАР” АЙЛАНМА ТОПҚИРЛИК МАШҚИ

Азиз муштарий! Қуйида таърифлари баён этилган номлар шаклда белгиланган хондан соат мили йўналишида рақам атрофига езилади.

1. Ўрта аср тилшунос олими, «Девону луготит турк» асари муаллифи. 2. Қадимги юнон (милоддан аввалги 384—322) файласуфи ва мутафаккири. 3. Ўрта асрнинг қомусий олими, биринчи глобус ихтирочис. 4. «Шарқ Арасту си» номи билан машҳур бўлган қомусий аллома. 5. Мумтоз шоир, ғазал мулкнинг султони. 6. Тасаввуф таълимоти

намоёндаларидан бири, XIV асрда яшаган аллома. 7. XIX аср қорақалпоқ шоири. 8. Форс-тожик адабий тили ва адабиётининг асосчиси, жаҳонга танилган шоир. 9. Сўфийлик тариқатининг асосчиси, «Девони ҳикмат» тўлими бўлган шоир. 10. Езувчи ва олим, «Абулфайзхон» драмаси муаллифи. 11. Шарқда «Ҳисоб» тахаллуси билан танилган олим. 12. Атоқли адиб, «Кеча ва кундуз» асари муаллифи. 13. Ўзбек файласуф олими. 14. «Темур тузуқлари» асари нашри муаллифи, аллома. 15. Туркман мумтоз шоири. 16. «Қобуснома» асари муаллифи. 17. Ўзбек маърифатпарвар шоири. 18. «Ақл»ни барча тирик мавжудотларнинг фикрий уюшмаси деб талқин қилган қадимги юнон файласуф олими. 19. Доншманд, мумтоз шоир, «Ҳибат-ул-ҳақойиқ» достони муаллифи.

20. XIX аср ўзбек шоири, тарихнавис олим, таржимон. МУАММОНОМА

Аввал қуйида таърифланган номларни топиб, рақамларда яширинган очқини топиш.

1. Буюк саркарда, улуг давлат асосчиси — 8, 9, 13, 3, 10, 14, 9, 13, 3.

2. Шарқ мутафаккир шоири, «Бўстон», «Гулистон» асарлари муаллифи — 11, 8, 15, 6, 2, 16.

3. Ўз номи билан аталган мактабга асос солган қадимги юнон файласуфи — 4, 21, 2, 5, 13, 1.

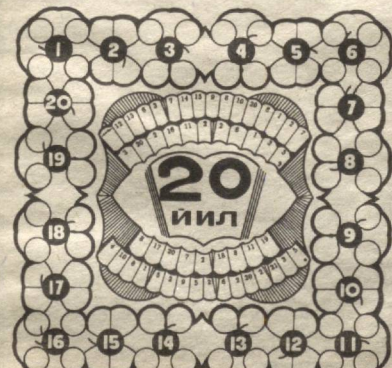
4. Озорбайжон мумтоз шоири, олим — 18, 3, 17, 2, 19.

5. XIV аср тарихчиси, «Равзат ус-сафо» асари муаллифи — 9, 2, 1, 12, 3, 7, 6.

6. Ўзбек мутафаккир шоири, «Гул ва Наврўз» достони муаллифи — 20, 13, 40, 19, 2, 16.

Очқиндаги жавоблар асосида шакл марказидаги рақамларни ҳарфлар билан алмаштириб, муаммонимани ҳал этинг. Бунда шарқнинг буюк шоири Абулқосим Фирдавсий ҳикматларидан икки мисра билиб оласиз.

Фозилжон ОРИПОВ



Панжара	
<p><b>ОНАСИНИНГ ҚОТИЛИ</b> Самарқанд вилоятининг Нуробод туманида содир бўлган воқеадан кўпларнинг кўнгли қоронғу бўлди.</p> <p>Мазкур тумanning Олча жамоа хўжалигида ҳисобчи бўлиб ишлайдиган 21 ёшли йигит Ўзаро жанжал оқибатида ўз онаси бошита темир билан уради. Орузу-хавас билан фарзанд тарбиялаган, ўз роҳатидан кечиб уни улғайтирган она калтак зарбидан оламдан кўз юмади.</p> <p>Во ажаб, ахир ҳайвонлар ҳам ўз онасига тажовуз қилишмайди-ку?</p>	<p><b>ПУЛ СЎРАШНИ БИЛМАГАН ЙИГИТ</b> Халқимизда олтимишга қирган отадан ош сўрама, деган доно нақл бор. Бу таомилга тескари амал қилган пахтаободлик икки кам ўттизани уриб қўйган йигит отасидан сўрамаса-да, Избосқанда яшовчи сал кам юз ешли бобосидан пул сўради. Сўргандаям бечора чолнинг юзини кўрпа билан беркитиб, овозини чиқартирмай «сўради». Бечора чолнинг бермайман деганига жавобан «бермасанг ўлдираман» — деб дўқ ҳам урди. Аммо ниятига ета олмагач чолнинг уйдан қуруқ чиқмаслик учун 6 та лампочка ва ҳар хил рўзгор буюмларини олиб чиқиб кетди.</p>
<p><b>НАМАНГАННИНГ ОЛМАСИ</b> Ҳа, бу олманинг ўзи туғул унинг қўшиғидан ҳам пул қилганлар оз эмас.</p> <p>Наманганлик ҳайдовчи йигитлардан бири эса, олманинг қўшиғидан кўра ўзидан пул қилиш фойдали эканини сезиб қолди. Ширин олманинг ширинлиги фойда келтиришини ўйлаган жаноб ўз «КАМАЗ»нга олмаларни босиб олганча йўлга тушди.</p> <p>Аммо у фақат мўмай даромад ҳақида хаёл суриб, «олма нишаверсин, фойдаси чўнтакка тушаверсин» деб қўшиқни «ванг» қилиб кетаётганда ДАН ходимлари қўлига тушиб қолди.</p>	<p><b>ДУШМАН КЎЗИ...</b> Нукус шаҳри Правда кўчасидаги хонадонлардан бирида уч аёлнинг ваҳшийларча қолаверса тилла тақинчоқлар сабаб бўлди. Тезкор қидирувлардан сўнг қотилликни шу хонадоннинг қариндошларидан бири содир этгани маълум бўлди. Алқисса, душман туғул дўстининг кўзини ҳам қамаштириб қўйган ялтироқ буюмлар туфайли содир бўлган қотиллик тафсилотларини батафсил аниқлашга киришди.</p>

**Хурматли муҳаррир!**

Халқимизнинг, газетхонларнинг ҳурматига сазовор бўлган «Оила ва жамият» газетаси ўзининг ўтган сонида «Мирзо Улуғбек каттами Хўжа Аҳрор Валий?» номли суҳбатни эълон қилди. Шахсан мен бир катта адиб сифатида газетанинг улуғ аждодларимиз, жумладан мустақиллик даврида шафқатсиз ва ноҳақ қораланган диний арбобларимиз ҳақида ҳаққоний гаплар айтиш борасидаги саъий ҳаракатларини ниҳоятда қўлаб-қўватлайман. Чунки ҳақиқатан салкам саксон йил давом этган мустақиллик даврида бизнинг улуғ руҳонийларимиз Хожа Аҳмад Яссавий, Баҳоуддин Нақшбанд, Хўжа Аҳрор Валий каби улуғ зотларга нисбатан кўп ноҳақ бўлган гаплар айтилди. Оллоҳга шукрлар бўлсинки, бугун улуғ боболаримиз тўғ рисидаги бўлганга чек қўйилиб уларнинг номлари, халқимизни динимиз руҳида тарбиялаш йўлида қилган улуғ

кўп бўлган.

Мен бугун ҳамма айбни бу олимларга тўнқаб, бадиий адабиётни батамом оқламоқчи эмасман. Озми-кўми хатолар биз адиблардан ҳам ўтган. Лекин, мустақиллигимиз шарофати билан яратилган бу имкониятлар ҳақида, йўл қўйилган хатоларни музатиш борасида езилаётган мақолаларда биз ҳар жиҳатдан обил ва ҳаққоний бўлишимиз керак. Минг афсуски, «Мирзо Улуғбек каттами Хўжа Аҳрор Валий?» сарлавҳали суҳбатда мен мана шу ҳаққонийликни сезмадим. Авваламбор мақолани ўқирманман, менда оддий бир савол туғилди: «Мирзо Улуғбек» драмаси езилаганига салкам қирқ йил бўлди, «Улуғбек хазинаси» романи чиққанига салкам ўттиз йил бўлди. Агар бу асарларда олимимиз айтган ноҳақ фикрлар мавжуд экан, нечк олимимиз 30-40 йил оғзига талқон солиб юрди? Нега энди бугун тўсатдан қилчи кўтариб чиқди? Бунинг жавоби тайер,

таяниб бус-бутун инкор этмоқчи бўлади. Шахсан менинг асаримни инкор этса ҳам майли, менга қўшиб халқимиз севиб ўқиётган Пиримқул Қодиров ва Мирмуҳсин асарларини ҳам қўшиб қоралаб кетади. Яна такрорлайман, бу тарихий асарлар мустақиллик пайтида динимиз ва улуғ руҳонийларимиз шафқатсиз қоралаб келинган даврда езилган. Шундай бир қийин вазиятда биз улуғ аждодларимизга тил теккизмасликка қўлимиздан келгунча ҳаракат қилганмиз. Далил сифатида мен шунини айтишим керакки, ўша давр адабиётининг энг жиддий хатолари шунда бўлганки, диндорлар ва ҳатто диний раҳноналар шафқатсиз ҳажв қилинган. Ҳатто энг улуғ адибларимиз — Фитрат, Гафур Ғулломлар ҳам ҳажв қилиб, кулгага олишган. Ва бошқа адиблар ҳам, Шахсан мен хатойимни инкор этмаган ҳолда ҳазратлари билан Салоҳиддин Зераар ўртасидаги тўқнашув саҳнасида у кишини нақадар

манбалардан фойдаланиб, «Улуғбек ва унинг даври» рисоласини битанга академик Бартолднинг езишича, Мирзо Абдулатиф отасини ҳажв баҳонасида суреун қилиб, Саййид Аббос томонидан қатл этилганидан кейин ет-вос касалига учраб, бор-йўғи 6 ойгина ҳукмронлик қилган. Бу тарихий аниқ фактларни инкор этиш машхур тарихчи олимимизга нима учун зарур бўлиб қолди экан?

Афтидан, фақат тарихий романчиликимизни ерга уришдан бошқа бир ниятни кўрмайман. Чунки, суҳбатда келтирилган ҳазратлари билан Улуғбекнинг тасодифий учрашувида ҳам емон бир гап йўқ. «Пир мурид ҳам Самарқанда етиб келибдилар-да» деган Улуғбекнинг кўнглидан ўтган гапдан батамом бошқа замон учун, ҳар ҳолда бугун учун ҳам муҳим бўлган маърифат ва жоҳиллик ўртасидаги азалий курашни кўрсатишга ҳаракат қилинган асарларга қарши наҳот бу даражада ҳажв ва кутилмаган бир ғазаб билан езиш керак экан?

Албатта буюк бобомиз Навоийнинг ҳазратларига еган хатлари бадиий адабиётимизда акс этса емон бўлмасди. Лекин бу ҳужжатлар яқинда топилди ва яқинда эълон қилинди-ку. Зотан, Хўжа Аҳрор Валийнинг ҳаёти ва фаолияти ҳақида олимларимиз чуқурроқ изланишлар олиб бориб, бу зоту шариф амалга оширган яхши ишлар ҳақида тўлароқ ва мукамилроқ асарлар есалар — бу нарса динимиз равнақи учун ҳам, илм-фан учун ҳам ва адабиёт учун ҳам катта фойда келтирар эди. Энг муҳими, бундай мақолалар, жумладан биз адибларни ҳам тарих олдидagi масъулиятимизни оширадди. Ва аждодлар олдидagi гуноҳлардан асраган бўлур эди.

Мен бу фикрларимни суҳбат муаллифини батамом қоралаб ташлаш учун езаетганим йўқ. Унинг баъзи танқидий мулоҳазаларида жон бор албатта. Мустақиллик даврида езилган кўп асарлар, ҳатто энг яхши асарларда ҳам замонасозлик бўлганидек, бу замонасозлик бизнинг асарларимизда ҳам озми-кўми бор албатта. Бунинг тан оламоқ керак. Хатоларни музатиш керак. Менинг фақат суҳбат муаллифига битта маслаҳатим бор: Ҳозир «Ев қочганда, ботир кўпаяр» қабилда иш қилиш керак эмас. Чунки ҳазратларини қирқ йил ҳажв қила олмай оғзига талқон солиб ўтирган тарихчи олимлар бугун ҳамма айбни адабиётга тўнқашга маънавий ҳақлари йўқ деб биланган. Ҳар қалай биз тарих олдидagi хатоларимизни музатишга жазм этарканмиз (бу иш ниҳоятда зарур ва савобли ишдир) бир-биримизга тош отиш каби хурофий йўлдан бориб эмас, маърифий йўлдан бориб амалга оширишимиз ҳам мумкин, деб ўйлайман.

Ниҳоят, сўнги сўзим. 1991 йил баҳорида Жаҳон Диний назорати расиси доктор Насиф жонобларининг таклифи билан бир гуруҳ танқидчи адиблар Маккаи Мукаррамага бориш, даргоҳи илоҳий ва жаннатмақом пайғамбаримиз қабрини зиёрат қилиш бахтига мушарраф бўлдим. (Арабларда: «Адиблар дарवेशларга яқин, дарवेशларга эса Оллоҳнинг назари тушган», деган нақл бор экан). Ҳаж графаси эди. Биз ҳаммамиз покланчид, эзимизга эҳром кийиб, муқаддас Каъбани етти марта айландик ва қадимий русм бўлиши барча гуноҳаримизни кечирилишини сўраб, Яратган егамдан илтижо қилдик. Шунда мен ҳам хаёлан Яратган егамга мурожаат қилиб, ҳаётим ва каттаман ижодимда йўл қўлган хато ва нуқсонларим учун кечирим сўрадим. Ва кўзим тириклигида уларни музатишга аҳду паймон қилдим. Бу ишнинг амалга оширишим ҳам. Афсуски, қог оз танқислиге сабаб, янги наизр чўзилиб кетди. Шояд бу ишлар энди рўбеба чиқса. Демокриманки, биз адиблар ҳам давр сабаб ўтган хатоларимизга муштарам тарихимиз ўйлагандек бефарқ ва беписанд кеккайиб юрганамиз йўқ.

Бугун қўхна тарихимиз хусусида, адабиёт ва санъатимизда йўл қўйилган хатоларни музатишга киришиб, яхши иш қилаямиз. Аммо бу нозик ишни даврдан узган ҳолда амалга оширадиган бўлса иккинчи бир хатога йўл қўйишимиз мумкин.

Ҳурмат билан Одил ҒУБОВ,  
Тошкент

# ЁВ ҚОЧГАНДА БОТИР КЎПАЯР

хизматлари ўз ўрнига қўйилмоқда.

Шу нуқтаи назардан «Мирзо Улуғбек каттами Хўжа Аҳрор Валий?» суҳбатини ҳам бу борадаги ижобий бир ҳаракат деб баҳолаш мумкин бўлур эди. Аммо, бу суҳбатда ҳар бир жиддий ва ҳақоқ тарихчи олим ҳисобга олиши лозим бўлган баъзи объектив нуқталарни батамом рад этиш руҳи сезилиб турибдики, бу ҳақда гапирмай илжэ йўқ. Суҳбатнинг асосий йўналиши адабиётимизда буюк бобомиз Мирзо Улуғбек ҳақида бадиий асарлардаги чалкашликларни фож қилишга қаратилган оҳангдадир.

Менинг фикримча, тарихчи олимимиз авваломбор бу ҳақда фикр юритар экан гапни илмий асарлар ҳақида, ҳазратлари Хўжа Аҳрор ва Мирзо Улуғбек ҳақидаги илмий асарлардан бошлаш керак эди. Чунки бундан қирқ йил муқаддам буюк шоиримиз Мақсуд Шайхзода «Мирзо Улуғбек» драмасини яратар экан (бу асар асосан Мирзо Улуғбек ва ҳазратларининг орасидаги зиддиятлар ва тўқнашувларга бағишланган), илм аҳлининг ўша даврда еган кўлаб асарларига суйанган. Жуда кўп олимларимиз эса, хусусан атеизм деб аталган юзак илм соҳиблари ҳазратлари ҳақида бетакаллиф гаплар айтган пайшлари

Чунки, газета таърифи бўйича ҳақоқ, софдил бу олим бугун айтаётган гапларни айтишга имкон бўлмаган. Бугун эса, мустақиллик шарофати билан динимиз қайтиб келгандан кейин бу гапни айтиш, езувчиларга тош отиш жуда осон. «Ҳақоқ, билимдон» бу олимимиз бугун мана шу осон йўлдан бориб, бутун айбни адабиётга тўнқаб, шон-шўҳрат қозониш ниятида езан бу мақоласини. Бу ошкора кўриниб турибди. Масалан, «Улуғбек хазинаси» романи «Мирзо Улуғбек» драмасидан фарқли ўлароқ, Улуғбек ва Хўжа Аҳрор муносабати ҳақида эмас, 500 бетлик романда бир-иккита нотўғри жумла етган бўлса ўтгандир. Бунинг мен тан оламан. Романда Улуғбек билан жаннатмақом бобомиз Хўжа Аҳрор ҳазратлари бирор жойда баҳс-мунозара етмайди, бир-бирини тош отмайди, бир-бирини емонламайди. Фақат бир жойда ҳазратлари Мирзо Улуғбекка эмас, балки ундан кўп яхшиликлар кўриб тахжидан мосуво бўлганида дарҳол унга қарши иғво бошлаган Салоҳиддин Зераарга қаттиқ ва шафқатсиз гаплар айтади. Бу гаплар орасида Улуғбекни хушламаслиги ҳақида бир-иккита жумла бор. Тарихчи-олимимиз бош мавзуси вафо ва жафо, адолат ва хиенат ҳақида езилган бу асарни шу бир нечта жумлага

ўз эътиқоидида мустаҳкам турадиган имони басаломат, ниҳоятда ҳиссуват, шиддатли бир инсон сифатида тасвирлаганман.

Энди Мирзо Улуғбекни хушламай айтган гапларига келсак, нима учун зоти шариф Мирзо Улуғбекни ектиришим керак эди? Бу улуғ инсоннинг ўз фикри, ўз эътиқоиди бўлиши мумкинми? Шу гаплар учун ҳазратларини қораламоқ мумкинми? Бениқсон парвардигор деган халқимиз. Астрономия фанида буюк кашфиётлар қилган, жаҳон тан олган ва унинг илмий ихтиролари олдига башариет таъзим қилаётган Улуғбек ҳазратлари ҳам умрининг охирида подшо сифатида бир қанча хатоларга йўл қўйган. Шу сабабдан айниқса руҳан мажруҳ кенжа фарзанди Абдулазиз қилган бир қанча тубан қилмишлари сабаб амирлар ва фан раҳноналари, ҳатто Самарқанд қозиси Хўжа Мискин ҳазратлари ҳам норозилик билдиргани ҳаммага аён. Суҳбатда мени айниқса таажжублантирган нарса шунки, тарихчи олимимиз ўз отасига қарши қилчи кўтарган, ҳазрат Навоий ёлланган, Бартолд ва Вамбери каби Амир Темуру ва Улуғбек ҳақида улуғ асарлар билган олимлар ҳам қаттиқ қоралаган Мирзо Абдулатифни химоя қиладишар. Ҳўп, муаллиф айтганидек,

Мирзо Абдулатиф билимдон бўлган, илми ризат ва ҳатто шеърят бобида ҳам истеъдод соҳиби бўлган бўлсин (романда унинг бу ҳислатлари инкор этилган эмас). Лекин унинг падари бузрукворига қилган хиенати-чи? Боринги, шахзоданинг отасининг қатл этилишида иштироки мавҳум деган гапларга қўйилайлик. Лекин унинг отасига қарши қўйин тортиб келиши, Жайхун бўйидаги даҳшатли жанглар, сунгра Самарқанда бостириб келиб, шахарни забт этиши ва отасини тожу-тахтдан мосуво қилишининг ўзи Мирзо Абдулатифни оқлашга ҳуқуқ берадими? Шунинг ўзи то абад дуоибад қилиш учун етарли жикот эмасми?

Холбуки, ўтмиш тарихчиларимизга эмас, бугунги кунда Амир Темуру ва Мирзо Улуғбек ҳақида қўш-қўш китоблар битаётган олимимиз, академик Бўрибой Аҳмедовнинг езишича, Улуғбекни қатл этишга фатво бериб, муҳр босган Самарқанд уламолари мажлисидан Мирзо Абдулатиф бежабар бўлмаган. Ва бу машғум ишга розилик берган. Боз устига энг мукамал тарихий

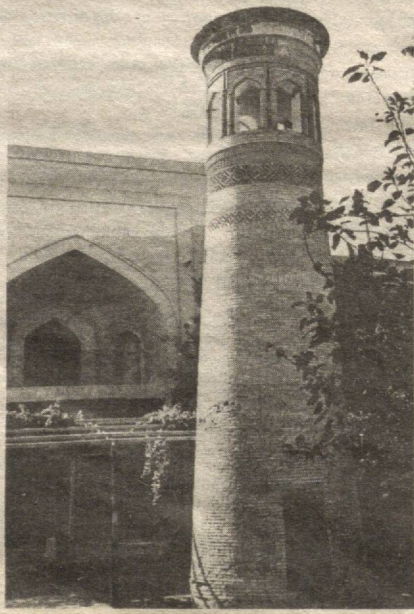
## ФАЙЛАСУФЛАР ЎГИТИ

«Мен ризаетдаги лаззатни ҳеч нарсада кўрмадим, зероки, вуҷудимнинг саломати, руҳимнинг саодатини ризаетда топдим. Шунинг учун ризаетни айна саодатдур дейарам, чунки фикрнинг, тилининг исмоҳи баданнинг ризаетига боғлиқ».  
АФЛОТУН.

«Тан ризаетидан кўра кўпроқ рух ризаети лозимдир. Мард киши ўзини ризает ва адал ой кўрсатсун, инсон ила хайвон орасидаги фарқ елгиз «маншатда» эмас, яхши ахлоқ касб қилмоқдалур».  
ИОН СИНО.

«Шиддат ила муомала қилган кишиларга мен ҳалимлик ва виқор ила муқобила қиламан, чунки, ҳалим шиддатни, хусуматни паст қилур. Лекин кишини ожиз ва хорлик даражасига туширадурган ҳалимликдан мен беэор».  
СУҚРОТ.

«Исломият айна ҳаққониятдур. Ҳақни қабул қилувчилар ҳуқуқни, шаъриятни сақламоққа буюрулмишдурлар. Чунки, шарият ҳукмларининг энг асосий илдини ҳаққониятдан иборатдур».  
Жалолиддин РҶМИЙ.



**ЯНГИ РУКН: Карвонсарой**

Сиз Карвонсарой ҳақида ана шу карвонсаройларга буюраётган ажнабий эшитгансиз албатта. Қадимда қўнишган. Бу ерда дунё янги-меҳмонларимиз сафи тобора дунё савдо йўлининг маркази кўпаймоқда. Шу боис, ҳисобланган юртимизда мавзусида "тонготар гурун" лар таҳририятимиз "Карвонсарой" карвонсаройларнинг ўрни беқисс қилишган. Карвонсаройда номли янги рукн ташкил этишга қарор қилди. Юртимизга меҳмон бўлиб келган инсонлар, дунё кезиб қайтган ҳамюртларимизнинг сизу биз учун сирли мавзулардаги сирли мавзулардаги гурунларини ушбу рукн остида ўқиб борасиз. Илк гурунни сизнинг эътиборингизга ҳавола қиламиз.

Истиқлол туфайли бугун юртимизга яна дунё эшикларини, дунё элларига эса мамлакатимиз эшикларини очилди. Дунё сафарини ният этган ҳамюртларимиз, Ватанимизга ташриф



**ЎЗБЕКЧА СЎЗЛОВЧИ АФРИҚОЛИК ОҚ ТАНЛИ ХОНИМ**

Яқинда "Чорсу" бозоридаги "Мустақиллик интернашнл лайбрани" кутубхонасига бир аёл келиб ўз муддаосини ифода этмади. У инглизча китоблар жамланган ушбу кутубхонага аъзо бўлиш ниятида эди. Лекин инглизчага жудаям бўш бўлгани унинг уялиб қолишига сабаб бўлди.

Аммо яна... Шу ерда ишлайётган Африқолик кутубхоначи маҳаллий хонимга қараб: — Секин-секин ўзбекча гапирсангиз, мен сизни тушу-

ниб оламан, — деб айтди. Уялиб турган ҳамшаҳар опамизнинг эса энди-лавласи чиқиб кетди. "Опа" миз ўзбекчани ҳам билмас экан.

\*\*\*

— Фелсити опа, сиз занжилар юрти-Жанубий Африқо мамлакатидансиз. Занжилар ҳақида нима дейишингиз мумкин?

— Маълумки, дунедаги кўпчилик одамлар уларни яхши билишмайди. Мен занжиларни, бегубор ва бағри кенг

халқ, деб ўйлайман. Улар ҳар қандай кишидан ҳам ўз ерданларини аямайдилар.

— Ҳозир бир гап эсимга келди. Янги Деҳлида таълим олган пайтларимизда сизнинг ватандошингиз сиссий журналист Қўтосо Жеферсон исмли қора танли жўрам бўларди. У менга Овруполик оқ танлиларни ёмон кўришини айтган эди. Аммо сиз Африқода туғилгансиз. Ҳаётингизда Жеферсонга ўхшаганлар учраганми?

— Жанубий Африқо бугунги кунда янгича ҳаёт бўсағасида турибди. Одамларимиз бошқача фикрлашптилар. Янги Президентимиз бор. Лекин ватандошларим орасида ҳалиям оқ танлиларни астойдил кўролмайдиганлар йўқ эмас.

— Ўзбекистонга қачон келгансиз ва қандай мақсад сизни бу ўлкага етаклади?

— Мана 2 йилдан бери ўзбеклар орасидаман. Асосан кутубхонада раҳбар бўлиб ишлайман.

— Хоним, ҳамкасбларингиз тўғрисида бафуржа гапирсангиз.

— Ўрта Осиёга беғараз ердан ташкилоти учун сидқидилдан меҳнат қилиш ниятида кўнгина давлатлардан мутахассислар ташриф буюришган. Кутубхонада жами 5 та одам бирликда меҳнат қилаёғимиз. Дана ва Вонда Америка Қўшма Штатларидан... Суним Жанубий Қуриядан, Еқуб эса Африқонистондан келган.

— Кутубхонангизда неча нусха китоб ва қанча ўқувчи бор?

— Биздаги сақланаётган асарлар Жаҳон миқёсида энг қимматбаҳо ҳисобланадиган сара китоблардан иборат. Уларнинг сони 20 мингдан ошди. Ўқувчи аъзоларимиз эса 600 атрофида.

— Ўзбекистоннинг об-ҳавоси ёзда ҳам сиз учун бироз салқиндай туюлган бўлса керак. Шундай эмасми?

— Йўқ, бунинг акси. Яқинда Жанубий Африқодан 5-6 та вакил бу ерга келишган эди. Уларнинг тўрттаси занжи, қолганлари оқ танли кишилар. Тошкентдаги иссиқдан беҳаловат бўлиб, худди ҳаммомда терлагандай уларнинг менга айтган нолишларини эшитсангиз эди...

— Бу ерда яшашингиз қандай?

— Ҳар қалай ёмон эмас. Аммо умуман қийинчиликларга учрамайман, деб айта олмаيمان.

— Шунинг учун ҳам ўз ўйин-ўлан тўшати, дейишса керак-да.

— Гапингиз тўғри. Мусофирлик номи билан мусофирлик. Буни сиз ҳам биласиз.

— Нима учун ўзбек тилини ўрганясиз?

— Авваломбор мен ўзбекларни ҳурмат қиламан. Иккинчидан эса бу тилини ўрганиш мен учун ҳаётий заруратдир.

— Кечирасиз, сиз ўзингизни бой ҳисоблайсизми?

— Молдий жиҳатдан ўртаҳолман. Маошим, масалан, ерлик мухбирларникидан кўп эмас.

— Камбағал одамларга муносабатингиз?

— Шуни айтишим мумкинки, баъзи бойваччалардан кўра камбағалларни кўпроқ ардоқлайман. Негаки, қашшоқ еки ўртаҳол одамларнинг маънавияти айрим бойларникидан бирмунча устун туради.

— Турмушга чиққанисиз?

— Ҳа. Ҳозир эрим ҳам Тошкентда. У инглиз тилидан сабоқ берапти.

— Сизга бизнинг миллий таомлар еқадими? Ўзингиз ҳам бирон марта ош еки лағмон қилишга уриниб кўрангизми?

— Мен айниқса, қовоқ мантини жудаям яхши кўраман. Ўзбекча пон жони дилим. Ош, чак-чак ва лағмонни хуш кўраман. Аммо шўрвага унчалик мазам йўқ. Бир давр ўзбеклар оиласида ятаб сомса, ош ва яна бир неча хил таомлар тайёрлашни ўрганиб олганман.

— Инглиз тилида соф-Лондончасига гапираркансиз. Лекин ўзбек тилининг ҳам ўзига хос оҳанглари борлигини унутмасангиз яхши бўларди. Бу тилини сизга ким ўргатапти?

— Менинг бу соҳада устозим йўқ. Ўзбекча езишни мақсад қилмаган бўлсам ҳам бу тилда соф гапирришга ҳаракат қиламан. Умид қиламанки, бунинг уддасидан чиқсам керак.

— Ўзбеклар ҳақида қандай таассуротдасиз?

— Ўзбеклар менимча дунедаги энг меҳмондўст халқ бўлса керак. Улар жудаям бахтли ва қувнок одамлар.

— Республикамиз келажagini қандай кўрасиз?

— Мустақил Ўзбекистон тўғрисида доимо ижобий фикрдаман. Чунки барча дунё кишилари унинг МДҲ мамлакатлари орасида ўз нуфузига эга эканлигини яхши билишади.

**Шов-шув**

**НИМА УЧУН АҚШЛИК ТАЛАБАЛАР "ШПАРГАЛКА" ДАН ФОЙДАЛАНИШАДИ?**

Текширувлар натижаси шуни кўрсатадики, сеҳрли диёрнинг 80 фоиз илми тодиблари "шпаргалка" ишлатишаркан. Буларнинг орасида нафақат дангаса ешлар, балки ўта ақлли ва тиришқоқлари ҳам бор. Ушбу кўзбўямачи "билимдон"лар ўзларини бутунлай оқлашга ҳаракат қилмоқдалар. Айтишларича, ўқув дастурлари жудаям мураккаб эмис. "USA TODAY" газетаси мухбири ўз ўқувчиларидан юқоридаги саволга жавоб беришни сўради.

Тим НОВАК, 17 ешда. Теннесси штати, Мемфис шаҳрилик талаба.

— Ўқиш жойимдаги дўстларимнинг кўпчилиги: — агар "шпаргалка"ни ишлата олсанг, омадингни берсин, — дейишади. Шахсан мен ўз кўзларим билан бир неча талабаларнинг яширинча кўзбўямачилик қилаётганини кўрганман. Менимча, масаланинг иккинчи томонини эътибордан четда қолдирмаслик лозим. Талабаларнинг ота-оналари улардан яхши натижаларни ҳар доим талаб қилишади. Қолаверса, тазйиқ ўтказишади.

Дайана АВЕНДАНО, 27 ешда. Илмий ходим. Манкато шаҳри.

— Талабалар учун кейинги пайтларда намунали натижаларга эришиш ва курсдан курсга ўтиш асосий мақсад бўлиб қолди. Лекин ешинг ўтган сари "шпаргалка" орқали мақсадга эришиш эмас, балки ҳақиқий билим орқали баҳо олиш кўпроқ муҳимлигини англайсан. Мен мана шунинг

учун ҳам ўқишга қайтадан келдим.

Том ГОРСКИ, 45 еш. Компания иш бошқарувчиси, Вашингтон.

— Бизнинг талабалар тартибсизлик балосидан "шпаргалка" ишлатишиб, нима тўғри-ю, нима хато эканлигини да англай олмайдилар. Баҳолари эса ер билан осмоннинг орасида учиб юради. Талабаларнинг ота-оналари уларнинг онгига доимий равишда таъсир ўтказишади. Бу таъсир эса яхши натижаларга олиб келмайди.

Бренда СПЕНСЕР, 42 ешда. Маҳаллий бошқарувчи, Янгстаун, Оҳйо штати.

— Бизнинг ешларимиз атрофдаги даҳшатли жиноятчиликларни кўриб, билди турибдилар. Ешлар жамиятимиз иллатларини борица тушунадилар. Шу сабабли ҳам талабалар "шпаргалка" ишлатишни катта гуноҳ еки ноғўя иш деб ўйлаб ўтирмайдилар.

Алис ВАН ЭТТЕН, 65 ешда. Собик ўқитувчи, Мортон, ИЛ.

— Ота-оналар болаларини фақат аъло баҳоларга ўқишга мажбур этадилар. Уларнинг фарзандлари эса бундай тазйиққа чидай олмайдилар. Талабалар ота-оналарининг юзларини ерга қаратишдан чўчиб "шпаргалка" ишлатишга мажбур бўладилар. Менинг фикримча, юқоридаги тазйиқ ушбу муаммонинг ўзагини тапшил этиади.

"Оила ва жамият"нинг Хиндистондаги мухбири Салоҳидин СИДДИҚОВ "USA TODAY"дан ўзбекчага ўғирди.

**Беруний СУЛТОНЗОДА суҳбатлашди**

"I wish all of the people of Uzbekistan God's blessing of prosperity, health, and happiness for the future."

#Tunde

Ҳаёт тасодифларга тўла. Куйидаги суҳбат ҳам қисман бўлса-да тасодиф меваси. Тасодиф деганим ҳаммага танилган кўшиқчи Хуррият Исроилова билан Ўзбекистонда эмас, Ҳиндистонда учрашувимиздир. Ҳиндистон оммавий ахборот воситалари институтида ўқётганимизга 3 ойдан ошган, ҳаммамиз Ватанини қўжайётган бир пайтда бўлиб ўтганди. Кутилмаган учрашув инсон

хотирида ажиб бир эсдалик бўлиб қолади...

Кеч пайти эса ПМСда малакасини ошираётган Ҳинд, Непал, Монгол ва албатта Ўзбекистон журналистлари учун Хуррият опа норасмий концерт қўйиб берди. Шундан сўнг то уйга қайтганимизча журналист дўстларимиз, айниқса Ҳиндистонликлар унинг кўшиғини эшитишга ошиқадиган бўлиб қолишди...

— Репертуарингиздаги шарқ тилларидаги кўшиқларини қандай ўргангансиз?

— Муҳтор Ашрафий номли Тошкент Давлат консерваториясида таҳсил олиб юрган давримда форс тили ҳам ўргатиларди. Кейинчалик мустақил ҳинд ва урду тилларини ўргана бошладим. Лекин бу тилларни яхши биламан деганим эмас... Аввало менга маъқул келган кўшиқни яхши магнит лентаси орқали қайта-қайта тинглайман, сўнг ундаги сўзлар маъносини тушунишга, англашга ҳаракат қиламан. Керак бўлса шу тиллар мутахассисларидан ердан сўрайман. Кўшигим тайер бўлгач, албатта, шу тилни биладиган тилшуносга эшиттириб унинг фикрини оламан...

— Қаллигингиз аслида журналист эмас, тилшунос бўлсалар керак?

— Ҳа, у киши шарқшунос. Бир нечта тилларни билладилар. Шарқ тилларида кўшиқ ўрганишимда у кишининг хизматлари катта, кўшиқларимнинг биринчи тинловчиси ҳам у киши...

— Қайси хорижий элларда бўлиб ўзбек санъатини намойиш қилгансиз?

— Бир нечта Ўзбек санъаткорлари билан биргаликда Афғонистон, Ҳиндистон, Америка, Германия, Жазаир каби хорижий мамлакатларда Ўзбек санъатининг энг еркин кирраларини намойиш қилиб келганмиз...

— Агар сир бўлмаса, Ҳиндистонга қандай келиб қолдингиз?

— Бунинг сирли жойи йўқ. Ўзингизга маълум 26-январь Ҳиндистоннинг Республика деб эълон қилинган куни, Ўзбекистондаги Ҳиндистон элчихонаси ходимлари шу санга бағишлаб ёатта байрам тақазини. Байрамга мени ҳам таклиф қилишди. Ўзининг репертуаримдаги хинд кинофилмларидан кўшиқлар айтиб бердим. Кечда ўтирганларга ижройим маъқул келди чоғи, қайта-қайта кўлашимни илтимос қилишди. Бир неча кун ўтгач мени элчихонага таклиф қилишди, 1 ойга Ҳиндистонда дам олиб келинг деб қилишди. Роза бўла қолдим. Мана дам олишларим қандай ўтаётганининг тувоҳи ўзингиз.

— Илк бор қаерда, қачон катта чиқиш қилгансиз?

— Бу саволингизга аниқ бир нарса дейишим қийин... 1978 йил Тошкентдаги санъат саройида Ўзбекистон қишлоқ хўжалик илгорларининг

курултой концерт программасида тожик халқ кўшиғи "Боз омадам" (яна келдим) кўшиғини куйлаганимда томошабинлар гулдурос қарсақлар билан қайта сахнага чакирганлариди кўркувдан нима қиларини билмай қолгандим... Кўшиқсевар халқимнинг олдига чиқиб куйлаш мен учун доимо катта чиқиш бўлган, мендан катта масъулият талаб қилган десам муболага қилмаган бўламан...

— Сизнинг ижод йўлингизни кузатиб келаётган ҳар қандай тинловчи бир нарсага эътибор бериши табиий. Репертуарингизда эстрада кўшиқлари кам эмас, симфоник

келиб: — Ассалому Алайкум! Яхшимсиз. Сизга қараб турганимга хафа бўлманг! Бировга ўхшатман. Мабоодо ҳеч ким сизни Хуррият Исроиловага ўхшатмаганми? деб қолди. — "Йўқ, сиз биринчи ўхшатдингиз" дедим кулиб. Навбатим келиб, паспортим билан декларация қозғовини хинд хизматчига узатган эдим, ҳамюртимнинг кизикшиши сўнмаган экан, секин паспортимга назар солди-да, хурсанд бўлиб "Ана паспортингизга Хуррият Исроилова деб ёзиб қўйибдику!" деб мента қаради-ю, қотиб қолди. Паспортимни олиб ташқарига чиқарканман, у киши ўша



чақирди. Ростини инглиз тилимиз унчалик мукаммал бўлмасида ўзбекча одоб-ахлоқимиз, ерликларга бўлган ҳурматимиз унинг кўнглини ийитган ва институт тарихида биринчи бор журналистларни директор ўз уйига таклиф этибди. Катта

## ЮЛДУЗЛАР МЕҲМОНХОНАСИ

# ҲИНДИСТОН «ЗАБТ» ЭТИЛГАН ТУН

оркестр билан халқ йўлида ҳам кўшиқлар ёзгансиз, ижро этгансиз. Шунингдек, агар эътибор берсак, ижодингизда мақом ижроси бошқача ўрин эгаллайди. Бу мақомни бошқа жанрларга нисбатан устуни кўришингизданми?

— Мақомни ҳар бир кўшиқнинг негизи, томири деб биламан. Қолаверса, ўзбек кўшиқчилиги санъати ўзининг мақоми билан машхур. Уйимизга тез-тез келиб турган дадамнинг еру биродарлари катта ашулаларни, мақомларни кўп ижро этардилар. Мақом ешлигимдан танамга синган десам ҳам бўлади. Фикримча кўшиқ куйлайдиган ҳар бир кўшиқчи мақомни ижро эта билиши керак.

— Фикрингизга қўшиламан. Яна бир гап. Хоразмда "Суворани" ижро этолмаган санъаткорни санъаткор, кўшиқчи деб билмас эканлар. Бошқа жойлардаги шундай бўлса... Бу ҳақда сизнинг фикрингиз?

— Ҳар бир санъаткор санъатни қадрилай билиши керак. Санъатга меҳр қўйилми, унинг барча азобларига, барча талабларига жавоб бера олсин... Санъаткорлар учун "Тошкент ироғи"ми, "Кўкон ушшоғи"ми аянанавай мажбурий бир кўшиққа айланса яхши бўлади, десам замонавий техника янгиликларини қўллаб, енгил-елли кўшиқ куйлаб, мен санъаткорман деб кўксига уриб юрган баъзи бирларга қаттиқ болармикан дейман. Баъзан эса шамолдан сўнг тўкилган тудай "шункалар" тўкилиб чинакам кўшиқчилар қолармикан, деб ҳам ўйлаб қоламан.

— Ҳаётингизда бўлган кутули воқеалардан бирини гапириб берсангиз?

— ...Келинг яхшияси Ҳиндистонга келиб тушганда аэропортда бўлган бир воқеани гапириб бера қолай. Индира Ганди номли аэропортга тушгач, коғозларни расмийлаштириш учун навбатда турсам, бир ҳамюртимиз узоқ қараб тургач менинг енимга

турганча турарди...

— Аянанавай савол! Ўзингиз, оилангиз ҳақида тўхталсангиз?

— Мен Андижон вилоятининг сўлим жойларидан бири — Шаҳрихон шаҳрида олдий хизматчи оиласида таваллуд топганман. Дадам енгил машина ҳайдовчиси (таксисти), аям тиббиёт ходимаси. Иккалалари ҳам ҳозир қарлик гаштини сурмоқдалар. Оиламизда 5 фарзандимиз: икки қиз, уч ўғил. Уларнинг ичиди биргина мен санъаткор бўлганман.

— Бу сафар Ҳиндистонга дам олиш билан бирга яна бирор ниятнинг қўлингизга тушиб келгандирсиз?

— Ҳа. Ниятним таниқли кўшиқчилар Лата Мангешкар, Аша Бхонслелар билан учрашиш эди. Улар Бомбейда истиқомат қилдилар. Бу ерга келиб, билсам, Аша Бхонслелар хонадонига мотам экан. Шунга қарамай Дехлидан, Калкуттадан бир қанча санъаткорлар билан учрашиб, мулоқотда бўлдим.

— Энг ёдингизда қоладиган учрашув қай бири деб ўйлайсиз?

— Ҳиндистон собиқ вазири марҳум Ражив Гандининг рафикаси Сония Ганди билан учрашувим бир умр едимда қолса керак.

— Ҳиндистонда концерт қўйганимиз?

— Йўқ. Лекин бу ерда расмий концерт бермаган бўлсамда таниш-билишларим санъатимдан хабардор...

Алқисса, "айниқса хинд журналистлари унинг кўшиғини эшитишга ошиқиб қолдилар" деган гапда муболага йўқ. Ҳар биримиз Ўзбекистонни дунёга таништишга ҳаракат қилиб юрган бир пайтда ҳақиқий истеодод эгалари ватан доверуғини оламега ёйиш учун беқисс ҳисса қўшишларига ишондим. Зеро, Ҳиндистон заминидеги охири-кунларимизда бўлиб ўтган қуйидаги воқеа бунга исбот.

— Институт директори жаноб Ядава биз — ўзбекдистонликларни уйига меҳмонга

дастурхон атрофиди турли давлатдан келган ва Ҳиндистоннинг мартабали меҳмонлари... Олқатдан сўнг Хуррият опадан кўшиқ айтиб беришларини сўрадик. Ўзбекча, афғонча, туркча, тожикча, қирғизча, эронча, русча кўшиқларни навбатма-навбат айта бошладим. Меҳмонларга унинг қайси тилларда айтаётганини санаб беравердик. Уларга кўшиқлар еқар, ҳофизанинг турли тилларда кўшиқ ижро этиши эса қол қолдирарди. Чидаб туриша олмади. Хуррият опа хиндча кўшиқ айтаётганда ўларни ҳам қўшилиб кетишди...

Ҳали ҳаммаси олдинда экан. Озарбойжонлик бир ҳамкасбимиз "Дунёда фақат ўзбек кўшиқчисигина борми?" дегандек, мен ҳам кўшиқ айтман деб қолди. Ҳаммамизга маълум Насиба Абдуллаева ижро этадиган озарбайжонча "Айрилик" кўшиғини ҳаминқадар айта бошладим.

Биринчи тўртликдан кейиноқ қардошимизнинг кўшиқни қиемига етказиб айта олмаслиги маълум бўлиб қолди. Унинг возида уятдан илк даракчи пайдо бўлганда вазиятни тушуниб етган ҳофизамиз ширали овозда кўшиқни давом эттириб юборди...

Кўшиқ тугагач ҳофиза олқишга кўшилди. Кўшиқ ажойиб эди, лекин айни пайтдаги олқишлар Ўзбек қизининг санъатига беришган баҳо эди. Меҳмонлар орасида нуфузли газетга ва журналларнинг муҳаррирлари ҳам бор эди. Бир кун ўн партияга Ҳиндистоннинг "National Herald" газетиди бир неча тилда, айниқса хинд тилида кўшиқ айтадиган ҳофиза ҳақида каттагина мақола бошланди. Бу нафақат санъаткорга балки Ўзбекистонга бўлган ҳурмат эди.

Ҳалим САЙИД  
Дехли — Тошкент



Ҳ. Исроилова Сония Ганди билан

Бош муҳаррир:

Абдуҳошим ИРИСБОЙ

ТАХРИР ҚАЙЪАТИ:

Қулман ОЧИЛ, Жуманазар БЕКНАЗАР,  
Дадаҳон ЁҚУБОВ, Фарҳод РЎЗИЕВ,  
Мухаббат ИБОДОВА, Ҳалим САЙИД  
(бош муҳаррир ўринбосари), Ботир  
ЭРНАЗАР (масъул котиб)

ЖАМОАТЧИЛИК КЕНГАШИ:

Зокир УБАЙДУЛЛАЕВ, Рўзимат САФОВ,  
Абсалом УСАНОВ, Абдумуталлиб РИЗОКУЛОВ,

Муассис: Ўзбекистон Республикаси болалар  
жамғармаси.

Газетамиз ҳомийси Ўзбекистон Республикаси Болалар  
жамғармасининг "Чинор" илмий ишлаб чиқариш  
бирлашмаси.

Тахририят келган хатларга вама жавоб қайтармайди. Шунингдек,  
фуқаролар билан ташкилотлар ўртасида воситачилик ҳам қилмайди.  
Газетамиздан олинган маълумотлар "Ойла ва жамият" дан деб  
қўрсатилиши шарт.

МАНЗИЛГОҲИМИ:

700029, Мустақиллик майдони, 5-бино. 3-  
қават

Телефон: 39-43-95

Беруний СУЛТОНЗОДА навбатчилик қилди  
Обуна индекси - 64654

Рўйхатга олиш №33

Буюртма №Г-1159, 18634 нусхада чоп

этилли. Офсет усулида босилди. Формати А-  
3, ҳажми, 2 босма табоқ.

1 2 3 4 5